

Научная новизна. Исследованы точность и эффективность методов кредитного скоринга в среде Matlab . и системе HUGIN.

Практическая значимость. Приведенными методами в средах Matlab и HUGIN возможно проводить кредитный скоринг в банках.

Ключевые слова: *искусственный интеллект, кредитный скоринг, нейронные сети, экспертные системы, байесовские сети, логико-вероятностные методы.*

ARTIFICIAL INTELLIGENCE METHODS USED FOR CREDIT SCORING

TSESLIV O.V.

Kyiv National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute"

Purpose. To investigate the possibility of credit scoring task solving using the artificial intelligence methods.

Methodology. Common methods of artificial intelligence were used: classification, construction feed forward neural network and probabilistic neural network. Expert system based on Bayesian belief networks (BBN) was developed in HUGIN system.

Findings. During the methods implementation the possibility of scoring task solving by means of Matlab and HUGIN has been proved. Advantages and disadvantages of the given methods were illustrated. It has been analyzed that for this task the best method for solving is two-layer neural network direct signal propagation and probabilistic neural network. It has been proved that the choice of method depends on the bank's strategy and its priorities.

Originality. Accuracy and effectiveness of credit scoring methods in Matlab environment. and HUGIN system has been investigated.

Practical value. Given methods in Matlab and HUGIN environments can be used for credit scoring in banks.

Keywords: *artificial intelligence, credit scoring, neural networks, expert systems, Bayesian networks, logical - probabilistic methods*

УДК: 338.2:336

БРЕУС С. В.

Київський національний університет технологій та дизайну

ЗАХОДИ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНО НЕЗАХИЩЕНИХ ВЕРСТВ НАСЕЛЕННЯ В ОСВІТЯНСЬКІЙ СФЕРІ

Мета. Розробка заходів щодо покращення фінансування сфери вищої освіти в контексті доступу до неї соціально незахищених верств населення.

Методика. Основними методами, які використані при написанні статті були такі: узагальнення теоретичних джерел; метод економічного аналізу; загально наукові прийоми аналізу і синтезу.

Результати. Системі вищої освіти в контексті фінансування притаманні певні проблеми, які негативно впливають на можливість її отримання населенням, яке не відноситься до соціально незахищених категорій, проте має право на навчання за рахунок коштів державного бюджету за результатами зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО).

Наукова новизна. Питання фінансового забезпечення вищої освіти, у тому числі державного фінансування, розглядалися в працях багатьох авторів, зокрема, таких як:

Боголіб Т., Борбо А., Дарманський М., Затуренська В., Калько І., Шевченко Л. та багатьох інших. Проте більш детального розгляду потребують питання, пов'язані з розробкою досконалої моделі фінансування вищої освіти з точки зору доступу до неї соціально незахищених верств населення.

Практична значимість. В статті розглянуті основні аспекти фінансового забезпечення вищої освіти України. Запропоновані заходи покращення фінансування сфери вітчизняної вищої освіти в контексті доступу соціально незахищених верств населення до якісної вищої освіти, враховуючи необхідність удосконалення регуляторної державної освітньої політики з урахуванням вимог ринку праці.

Ключові слова: вища освіта, фінансування вищої освіти, державне фінансування вищої освіти, соціально незахищені верстви населення, ринок праці, рівень безробіття.

Вступ. Освіта є сферою здійснення соціально-економічних інвестицій, які мають важливе значення для забезпечення економічного зростання України. В сучасних умовах розвитку економіки, в умовах глобалізації, яка відбувається на усіх рівнях, у тому числі і освітянському, спостерігається загострення конкуренції між випускниками вищих навчальних закладів (ВНЗ) на ринку праці. У цих умовах реалізація ефективної моделі фінансування вищої освіти відіграє важливу роль в економічному розвитку країни, призводить до підвищення рівня та якості освіти, що у результаті, сприяє підвищенню конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств як на внутрішньому, так і на світових товарних ринках, забезпечення стабільності економічного розвитку України та економічної безпеки держави.

Постановка завдання. Сьогодні в Україні освіта перебуває у складному становищі. На всіх рівнях освітнього циклу відбулося зниження якості навчання. Нагальним є вирішення питання доступу до якісної освіти, особливо вищої, яка все більшою мірою стає платною, тобто недоступною для сімей з низьким рівнем доходу [1].

В Україні наявність великої кількості ВНЗ створює ілюзію доступності до освіти усіх категорій населення проте.

Так, незважаючи на зменшення у 2012-2013 навчальному році в Україні кількості ВНЗ з 846 до 823 [2] на фоні середньої заробітної плати в Україні на рівні близько 3 тис. грн і того, що 78 % населення перебуває за межею бідності ціни, на рівні 10-20 тис. грн в рік (середня вартість навчання у провідних ВНЗ) є непосильним тягарем для більшості українців [3] і зокрема тих, які відносяться до соціально незахищених. У результаті українські виші через застарілу структуру підготовки спеціалістів, низьку оплату праці викладачів, недостатню матеріальну базу та наукову діяльність, випускають на ринок праці неконкурентоспроможних фахівців. А сама вища освіта вже давно дискредитована як джерело отримання професійних знань [3].

Результати та їх обговорення. До основних проблем, пов'язаних з фінансуванням вищої освіти можуть бути віднесені такі:

1. Зменшення обсягів фінансування. Незважаючи на те, що за обсягами фінансування у відносному вимірі Україна знаходиться на рівні розвинених країн, і сам рівень фінансування фактично відповідає зазначеному у Законі України «Про освіту»

(10% ВВП) [4], з урахуванням індексу інфляції витрати держави на освіту зменшуються з кожним роком. Так, у 2013 році загальний обсяг витрат склав 20,3 млрд грн (2,6 млрд дол. США), було передбачено зменшення кількості стипендій для студентів денної форми підготовки бакалаврів до 104000 та заплановане подальше їхнє зменшення протягом наступних років до 99000 у 2014 році та до 97000 стипендій у 2015 році. У 2013 році кількість державних стипендій була зменшена у більшості напрямів: на 4,46 % у інженерії, на 5,54 % у соціальних науках, на 3,27 % по гуманітарному напрямку та на 4,2 % у педагогіці. Лише у напрямі ІТ спостерігалось значне підвищення – 3.67, деякий ріст – на 1,9 % був на сільськогосподарському напрямі [5].

2. Непрозорий розподіл обсягів державного фінансування. Такий механізм розподілу фінансових коштів з держбюджету, який існує зараз, не в повній мірі враховує місце вишу у університетських рейтингах (у той час, як державне бюджетне фінансування практично усіх вишів зменшилося, для деяких з них – включно із тими, що не увійшли до 10-ки університетських рейтингів – відбулося збільшення фінансування, зокрема, Дніпропетровський Національний університет у 2013 році отримав на 16% більше бюджетних місць порівняно із минулим роком) [5].

3. Зростання відтоку абітурієнтів з України. Так, у 2013 році спостерігається помітне зменшення інтересу до вітчизняних бакалаврських і магістерських програм і, відповідно, зростання – до іноземних (найбільш активно рекламують себе на українському ринку освітянських послуг польські виші). Враховуючи, що за вартістю вітчизняна вища освіта практично не поступається зарубіжній, а у результаті отримання іноземного диплому випускники зможуть швидше знайти високооплачувану роботу за кордоном, то перевагу при вступі надають програмам іноземних вишів.

Таким чином, зазначені проблеми, пов'язані з обмеженням можливості доступу до вищої освіти, на фоні складної економічної ситуації в Україні, яка характеризується стійкою стагнацією промисловості (за даними [6] 2013 рік – важкий для української економіки – відбувалось накопичення проблем в металургії, зростання дефіциту поточного рахунку, посилення тиску на гривню та погіршення зовнішньої ліквідності). Хоча за формальними ознаками Україна відноситься до країн з низьким рівнем безробіття.

Так, за даними [7], Україна входить до низки країн (серед яких Білорусь, Тайвань, Чорногорія, Японія, Австрія) з низьким рівнем безробіття (менше 5 %), де 50 % населення працює повний робочий день. Проте в Україні такий низький рівень безробіття не є наслідком моделі стійкого зростання. За даними Світового банку, ВВП країни скоротився на 14,8 % в 2009 році і виріс лише незначно за останні пару років. ЦРУ при цьому, повідомляє, що в країні є велика кількість працівників, які працюють неофіційно. Проте за обсягом ВВП на душу населення в Україні приходиться 7200 дол. США, Україна посідає 132 місце серед 226 країн.

Ситуація в Україні за обсягами ВВП подібна до ситуації в Китаї та Чорногорії, де ВВП на душу населення (за паритетом купівельної спроможності) становить 8400 дол. США (119 місце з 226) та 11200 (104 місце) відповідно. Однак, Китаї частка людей, які працюють повний робочий день становить 30-39 %. В інших країнах, де частка людей, зайнятих повний день становить більше 50%, ВВП на душу населення (за

паритетом купівельної спроможності) значно вищий, ніж в Україні. Так, в Білорусі перевищення становить 2,06 рази, Тайвані – 5,26 рази, В Японії– 4,76, Австрії – 5,79 рази [7].

Проте, якщо зробити порівняння за рівнем заробітної плати по країнах, то згідно зі звітом ООН по величині середньої заробітної плати працівників в 72 країнах світу середня заробітна плата працівників у 2011 році становила 1480 доларів США. У Китаї, чия економіка стрімкіше всіх розвивається, середня заробітна плата становить 656 доларів на місяць. Найбільше своїм громадянам платять в Люксембурзі - 4089 доларів [8].

Україна зайняла 56 місце між Колумбією і Китаєм із щомісячним заробітком працівників в 692 дол. США, відставши від своїх сусідок, Росії і Білорусії, на 19 і 10 пунктів (1215 дол. США і 959 дол. США відповідно). Австрія – 3437 дол. США (3 місце), Японія – 3522 (17 місце) [8].

4. Недосконала модель фінансування вищої освіти. У міжнародній практиці застосовуються близько 4 тис. схем фінансування вищої освіти, які відрізняються ступенем покриття державою вартості навчання у ВНЗ, механізмом відбору потенційних студентів, рівнем самостійності ВНЗ у визначенні ціни навчання, включенням до системи державного фінансування приватних ВНЗ та за іншими факторами [9].

У більшості розвинених країн світу вища освіта переважно фінансується державою. Згідно з даними ОЕСР (Організації економічної співпраці та розвитку) частка приватного фінансування становить не більше ніж 15–20 %. У скандинавських країнах приватне фінансування не перевищує 5 %. З іншого боку є держави, де приватне фінансування становить більше як 50 %: США (62 %), Південна Корея (73 %), Японія (67 %), Австралія (56 %), Великобританія (54 %) [10].

В Україні за даними Державного комітету статистики (дані щодо загальної кількості студентів, які навчаються за кошти фізичних і юридичних осіб у вишах I–II і III–IV рівнів акредитації та про вартість навчання надають самі виші) приблизна оцінка приватного фінансування складає 0,7 % ВВП, державне фінансування становить 2 % ВВП. Частка приватних витрат, таким чином, в Україні становить 25 % від усього обсягу фінансування [10].

У розвинених країнах університети також підтримує бізнес. Наразі фінансова підтримка бізнесу усе більше спрямовується на освітні послуги університетів. Найчастіше таким донорами є великі корпорації, які жертвують університету 15–20 мільйонів доларів. В Україні приклади підтримки університетів бізнесом поодинокі. Програми співпраці з університетами мають СКМ, DF Group, гірничодобувні підприємства Дніпропетровської області. Частка фінансування юридичними особами, тобто бізнесом, у загальному обсязі фінансування з приватних джерел мізерна - 0,74 % або 0,01 % ВВП [10].

У світі практикують такі основні моделі розподілу ресурсів серед вишів [10]: модель, що ґрунтується на формулі (formulabased); проектне фінансування (projectbased); модель, основою якої є контракт (contractbased).

На практиці в системах вищої освіти країн ЄС всі ці три моделі приблизно у

30 % випадків використовуються одночасно. Найбільш популярною є модель фінансування на основі формули, яка базується на таких критеріях, як кількість студентів, що вступили, чи кількість співробітників вишу (критерії «входу»), або на кількості виданих дипломів, зароблених студентами кредитів (критерії «виходу»), чи на комбінації і тих, і інших критеріїв [10].

Проектне фінансування, яке застосовується в Україні, базується на тому, що університети надають державним органам свої бюджетні кошториси. Частіше проектне фінансування на конкурсній основі використовується для науково-дослідної діяльності [10].

Модель на основі контракту передбачає підписання індивідуальних контрактів між університетами та державою. У контрактах, як правило, узгоджуються послуги, які за цим контрактом надасть університет, та індикатори їх успішного виконання [11].

Традиційні способи прямого фінансування закладів (навіть за автономного часткового внутрішнього перерозподілу коштів, що зрідка зустрічається у централізованих країнах) завжди спричиняли стагнацію і відверте небажання вишів щось змінювати. У боротьбі з цим явищем розвинені країни винайшли варіант комбінованого державного фінансування, коли частина грошей видається регулярно з урахуванням кількості студентів і специфіки фаху, а решта - конкурсним чи комбінованим способом під конкретні наукові чи інноваційні програми з перевіркою їх виконання [12].

Висновки. Враховуючи зазначене можна констатувати, що та модель фінансування вищої освіти, яка існує сьогодні (між вишами в Україні відсутня конкуренція, виші не мають фінансової, адміністративної та іншої автономії [10]), призводить до послаблення дослідницьких можливостей та освітньої бази країни та негативно позначається на розвитку економіки знань і провокує «відтік мізків» талановитих дослідників та погіршує можливості для університетів брати участь у фінансованих Європейським Союзом програмах, що працюють за принципом спільного фінансування [13].

У зв'язку з цим виникає потреба в удосконаленні моделі фінансування вищої освіти, що особливо актуально в контексті доступу соціально незахищених верств населення до якісної вищої освіти.

Практика, досвід та досягнення економічних наук поступово переконали громадськість розвинених країн, що оптимальною відповіддю на питання «кому платити за систему вищої освіти» є поєднання державного і приватного фінансування, об'єднання ресурсів і можливостей студента, його родини, держави, приватних підприємств і фірм [12].

Основними заходами, що сприяли б покращенню фінансування сфери вищої освіти та удосконалення умов доступу соціально незахищених верств населення до якісної вищої освіти необхідно здійснювати оновлення регуляторної державної освітньої політики відповідно до ринкових умов, зокрема:

1. Для підвищення ефективності використання бюджетних коштів перейти від застарілої системи нормативів до нової моделі, яка б характеризувалася збалансованістю між наданням більшої фінансової автономії та контролем над

витратами вишів [10].

2. Замінити модель фінансування вишів (модель проектного фінансування) на більш прозору – модель на основі формули, де, крім таких показників, як кількість студентів, варто враховувати й показник результативності роботи вишу [10].

Зокрема такі показники як:

- місце ВНЗ в університетських рейтингах як вітчизняних, так і міжнародних;
- профільність ВНЗ з урахуванням потреб економіки в фахівцях, які здобувають у цих ВНЗ вищу освіту;
- кількість поданих заяв протягом певного періоду часу в динаміці абітурієнтами, які вступають з правом позачергового вступ до ВНЗ після технікуму/коледжу або профтехучилища лише для тих абітурієнтів, які послідовно здійснюють навчання за профілем. Це може бути виправданим з точки зору забезпечення потреб економіки і послідовного підвищення рівня знань.

Таким чином, забезпечення соціальної допомоги для соціально незахищених категорій населення є лише «трампліном» для підвищення конкурентоспроможності випускника на ринку.

3. Застосовувати модель проектного фінансування для фінансування освітніх програм, які враховували б потреби економіки з урахуванням глобалізації світу та переходу виробництва до 6-го та 7-го технологічних укладів, а також для підготовки за цими програмами студентів, зокрема, тих, хто відносяться до соціально незахищених категорій населення.

4. Підвищення автономності ВНЗ (у тому числі фінансової) та активізація співробітництва ВНЗ і підприємств з метою фінансування як досліджень за участю студентів для підприємств, так і освітніх програм підготовки фахівців для потреб конкретних підприємств; створення за участю підприємств приватних фондів, запровадження грантів та пільгових кредитів на навчання (використовуючи для цього досвід провідних країн світу). Це дозволило б вишам [14]:

- робити вибір конкретної моделі академічного підприємництва та утворення технологічних фірм типу spin-off або spin-out, що відрізняються підходами до володіння правами на інтелектуальну власність, що виникла на базі ВНЗ з залученням пільгових категорій студентів;
- розвивати інноваційну інфраструктуру університету (відкриття центрів трансферу технологій, бізнес-інкубаторів) тощо.

Список використаної літератури

1. Ціль 2. Забезпечення якісної освіти впродовж життя [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukraine2015.org.ua/tsil2>.
2. В Україні зменшилася кількість ВНЗ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vidido.ua/index.php/pogliad/article/v_ukraini_zmenshilasja_kil_kist_vshiv/.
3. Депутати хочуть зменшити вартість навчання в ВНЗ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://studiarium.net/page/360-deputati-hochut-zmenshiti-vartist-navchannja-v-vnz>.
4. Закон України Про освіту (*Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, N 34,*

ст.451) [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>.

5. University Word News: Недоліки цьогорічної вступної кампанії засвідчують проблеми властиві українській системі вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.euroosvita.net/index.php/?category=1&id=2828>.

6. Ерсте Банк Резюме. Аналітичний звіт, 24 січня 2013 року <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:94nq8OAmccEJ:www.fidocombank.com.ua/ua/Downloads/7f85aaeb-0b2a-4d0d-946c-ce96bf2fbfa9.pdf+&cd=3&hl=uk&ct=clnk&gl=ua&client=firefox-a>.

7. Країни із найнижчим рівнем безробіття [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rate1.com.ua/ua/suspilstvo/riven-zhittja/2225/>.

8. Заробітна плата робітників в світі. Звіт ООН <http://www.rate1.com.ua/ua/suspilstvo/2194/>

9. Шевченко Л.С. Фінансування вищої освіти: диверсифікація джерел [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nauka.jur-academy.kharkov.ua/download/el_zbirnik/2.2013/31.pdf.

10. Викладення доповіді CASE-Україна Фінансування системи вищої освіти: світова практика і українське сьогодні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://liberal.in.ua/tochka-zoru/vikladennya-dopov%D1%96df-case-ukra%D1%97na-f%D1%96nansuvannya-sistemi-vischo%D1%97-osv%D1%96ti-sv%D1%96tova-praktika-%D1%96-ukra%D1%97nske-sogodennya.html>.

11. Жиляєв І.Б. Особливості законодавчого забезпечення економічних відносин в національній системі освіти Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog/document?id=57751>.

12. Михаць С.О. Звіт про результати дослідження кафедральної наукової теми "Соціально-економічні умови функціонування спеціальної економічної зони "Курортполіс Трускавець" Дрогобич: Дрогобицький державний педагогічний університет, 2003. Альтернативні джерела фінансування вищої освіти в умовах СЕЗ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_others/myhas.htm.

13. Новий оглядовий звіт EUA: Тенденції державного фінансування вищої освіти у Європі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.euroosvita.net/index.php/?category=1&id=2705>.

14. Чухрай Н.І. Академічне підприємництво за кордоном та в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/12705/1/068_Akadem%D1%96chne%20p%D1%96dri%D1%94m_448_458_714.pdf.

Рекомендовано до публікації: д.е.н., проф. Денисенко М.П., КНУТД
Стаття надійшла до редакції 07.03.2014

МЕРОПРИЯТИЯ ФИНАНСИРОВАНИЯ СОЦИАЛЬНО НЕЗАЩИЩЕННЫХ СЛОЕВ НАСЕЛЕНИЯ В СФЕРЕ ОБРАЗОВАНИЯ

БРЕУС С. В.

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Цель. Разработка мероприятий по улучшению финансирования сферы высшего образования в контексте доступа к ней социально незащищенных слоев населения.

Методика. Основными методами, которые использованы при написании статьи были такие: обобщение теоретических источников, метод экономического анализа; общенаучные приемы анализа и синтеза.

Результаты. Системе высшего образования в контексте финансирования свойственны определенные проблемы, которые негативно влияют на возможность его получения населением, которое не относится к социально незащищенным категориям, однако имеет право на обучение за счет средств государственного бюджета по результатам внешнего независимого оценивания (ВНО).

Научная новизна. Вопросы финансового обеспечения высшего образования, в том числе вопросы государственного финансирования, рассматривались в работах многих авторов, в частности, таких как: Боголиб Т., Борбо А., Дарманский М., Затуренская В., Калько И., Шевченко Л. и многих других. Однако более детального рассмотрения требуют вопросы, связанные с разработкой совершенной модели финансирования высшего образования в контексте доступа к нему социально незащищенных слоев населения.

Практическая значимость. В статье рассмотрены основные аспекты финансового обеспечения высшего образования Украины. Предложенные меры улучшения финансирования сферы отечественного образования в контексте доступа социально незащищенных слоев населения к качественному высшему образованию, учитывая необходимость усовершенствования регуляторной государственной образовательной политики с учетом требований рынка труда.

Ключевые слова: *высшее образование, финансирование высшего образования, государственное финансирование высшего образования, социально незащищенные слои населения, рынок труда, уровень безработицы.*

SOCIALLY VULNERABLE GROUPS FINANCING IN THE EDUCATION

BREUS S.

Kyiv National University of Technologies and Design

Purpose. Development of measures for financing improvement of higher education in the context of the socially vulnerable groups accessing.

Methodology. The main methods are used: synthesis of theoretical the sources, the method of economic analysis, general research methods of analysis and synthesis.

Findings. Higher education system in the context of financing has certain problems that adversely impact on possibility of its obtaining a population which does not belong to vulnerable groups, but is eligible for education the expense of state budget for the results of the external independent assessment (EIA).

Originality. Issues financial providing Higher Education Area including the issue of government funding were considered in the writings by many authors in particular such as: Boholib T., Borbo A., Darmanskii M., Zaturenska V., Calco I., Shevchenko L. authors. However, a more detailed consideration of the requiring issues associated with developing a proper model of higher education financing in terms of accessing it socially vulnerable groups.

Practical value. In the article the main aspects of the financial providing of higher education in Ukraine were described. The suggested measures for financing improvement in the national higher education in the context of access socially vulnerable groups to quality higher education, given the necessity of improvement regulation state education policy taking into account requirements of the labor market.

Keywords: *higher education, financing of higher education, public funding Higher Education Area, socially vulnerable groups, labor market, unemployment rates.*

УДК 339.132.024:658.8.012.12

ЯРЕНКО А.В.

Київський національний університет технологій та дизайну

ОБГРУНТУВАННЯ І МОДЕЛЮВАННЯ СИСТЕМИ КОНТРОЛІНГ-ЗБУТУ ПРИ РОЗПОДІЛІ ПРОМИСЛОВИХ ТОВАРІВ

Мета. *Обґрунтування особливостей організації системи збуту продукції промислових підприємств, з урахуванням системи оптимізації збуту при виробництві та реалізації продукції промислового призначення.*

Методика. *Використані загальнонаукові та спеціальні методи: порівнювання, аналізу збутової діяльності, збалансованої системи показників, моделювання, діалектики, індукції і дедукції тощо.*

Результати. *Дослідження збутової діяльності та сутності маркетингової політики розподілу на промислових підприємствах, стало базою для обґрунтування стійкості збутових операцій, яку визначає система контролінг-збуту.*

Наукова новизна. *Розроблено систему показників контролінг-збуту. Проведено моделювання системи контролінг-збуту, яке полягає у виявленні слабких сторін збутової діяльності, а також можливостей її профілактичної оптимізації.*

Практична значимість. *Можливість визначення ефективного функціонування контролінгу на основі показників збуту за допомогою моделювання системи збуту.*

Ключові слова: *контролінг-збут, канали розподілу, промислове підприємство, продукція промислового призначення, служба збуту.*

Вступ. Реалізація продукції є важливою частиною комерційної діяльності промислового підприємства. Реалізація продукції забезпечує розподіл продукції підприємства, безперервність процесу відтворення, регулює процес виробництва відповідно до параметрів потреб ринку і задовольняє запити покупців у високоякісній продукції. Забезпечення ефективності реалізаційної діяльності багато в чому залежить від процесу організації системи збуту продукції на промисловому підприємстві.

Промисловий збут можна визначити як комплекс комерційних, організаційних і технологічних заходів щодо доведення товару до ділового ринку чи кінцевого покупця споживчого ринку. При цьому, до організаційних заходів можна віднести: підбір партнерів по збуту, укладання договорів з ними, облік і контроль виконання договорів, визначення каналів збуту, розробку планів збуту і графіків постачань. Проведення комерційних заходів включає до свого складу: вивчення споживачів промислових чи споживчих ринків, стимулювання збуту, просування товару на ринку. Роль збуту в